

Lorena Cabnal, feminista komunitarioa

«Ez naiz hilko tristatuta, ez biktimizatuta»

Ez darabiltzagu terminologia berberak, mundu-ikuskerak diferenteak ditugulako abiapuntu. Baina elkar aditzen hasita, denbora pixka bat emanda, aise ikus daiteke nola gurutzatzen duten elkar Lorena Cabnal feministaren bideak eta gureak. Adibide baterako, gorputzaz hitz egin dugu: gure territorio libre, gure gudu-zelai.

Danele Sarriugarte Mochales

@daneleSM

ARGAZKIAK: DANI BLANCO

Feminista komunitariotzat duzu zure burua. Zertan datza?

Gaur egun feminismo komunitarioa izendatzen dugun horrek hainbat korronte feministatako ezaugarriak biltzen ditu, baina ez zaigu inondik iritsi, guk geuk harilkatu dugu; Guatemalako kasuaz ari naiz, betiere. Niretzat proposamen politikoa da, kosmogonikoa eta espirituala, eta emakume indigenak ditu oinarri.

Gure helburua ez zen feminismo korronte bat eraikitzea. Haserre geunden eta galderak egiten hasi ginen: hain gaizki bizi izan al gara emakume indigenok beti? Zergatik gara gu pobretuenak? Zergatik ezin gara osasungintzara iritsi? Zergatik hainbeste lan, zergatik hainbeste neke, zergatik gaude hain zahartuta? Beste herri batzuetako emakume indigenei begiratu eta ikusi genuen haiek ere oso gaizki zeudela. Beraz, hausnarketa sakonak abiatu ziren gorputz pobretuetatik, gure zapalkuntzak interpretatzeko.

Nola hasi zineten biltzen eta lanean?

Feminismo komunitarioaren hasierako leloetako bat da gure lehen lurraldearen

defentsa, gorputzarena. Komunitate indigenetan neska pila bat bortxatzen zituzten eta beldur ginen. 2005ean, indarkeria sexuala salatzen hasi ginen, esaten gure buruak defenditu behar genituela, gure lurraldea bezala. Guretzat gorputza bizitzaren espazio esanahidun bat da.

Klandestinoki ekin genion lanari, 2003 inguruan. Konturatu ginen Xalapaneke komunitatean bost tokitan baino ez zirela biltzen emakumeak, nolabait esatearren, komunitatearen baitanekin: ura ekartzeko, egurra ekartzeko, ogia egiteko, baratzera joateko eta elizara joateko. Orduan, nola justifikatu genezakeen emakumeak batzea? María Andrea Serranori eta bioi loreak egitea okurritu zitzaigun, hildakoen hilibietara eramateko. Garaian ez genekien loreak egiten ere, baina emakume pila bat elkartu ginen, 370 inguru. Loreak egin bitartean ateratzen ziren benetan landu nahi genituen gaiak, adibidez, zergatik geneuzkan hainbeste ume -50 urtetik beherako emakumeek batez beste hamaika ume zeuzkatena-, edo indarkeria sexualaren gaia, oso naturaldua baitago.

Lurraldearen defentsak berebiziko garrantzia du zuen proposamenean. Zergatik?

Iruditzen baitzaigu gaur egun munduan dauden proposamen feministak iraunkorrek izango direla baldin eta lurra ere hartzen badute bizitzarako ezinbesteko espazio modura. Zapalkuntzen eraikuntza epistemiko oso bat egiten badugu, gorputzen zapalkuntzari eta askapenari buruz, baina ez badugu hori lotzen lurraldearen askapenarekin, espazio horretan bizi baitira gorputzak, korronte feminista orok hutsune handia izango du. Bizitzarako konpromiso bezala ikusten dugu. Gainera, sistema patriarkalak aspalditik menderatu du natura, ez soilik giza gorputzak.

Meatzaritza interesen aurka egin duzue, ezta?

Egiantan, mendiko borroka ez zen xuxen meatzaritzagatik abiatu baizik eta petrolioa erauzteko interesak zeudelako. 2007 inguruan zurrumurruak zabaldu ziren, atzerritar asko zebilela komunitateen inguruetan. Xalapango lurra ezin dira saldu, jabegoz komunalak baitira. Hala ere, susmatzen hasi ginen, eta urte

A portrait of Lorena Cabnal, a woman with dark hair tied in a bun, wearing a vibrant, multi-colored striped shawl and a red turtleneck. She is looking slightly to the right of the camera. In the background, a floor lamp with a white shade is visible, casting a warm glow. The overall setting appears to be an indoor space with light-colored walls.

Lorena Cabnal

Maia-xinka herria,
Guatemala

Aktibista eta feminista komunitarioa da. Santa María Xalapango Emakume Indigenen Elkarte sortu zuen: meatzaritza multinazionalak eta emakume indigenen aurkako zapalkuntza patriarkala borrokatzen dituzte.

horretan bertan komunikatua argitaratu genuen, atzerritarren petrolio interesak salatuz.

Eta gero?

Herri-kontsulten berri izan genuen. Guatemalako mendebaldean hasi ziren kontsultak egiten, ez funtzionario publikoei interesatzen zitzaielako herritarrei galdetzea, jakina, baizik eta herritarrek konturatu zirelako gobernuak lursail asko emanak zituela, beraien baimekin gabe. Eredu horri heldu eta 2009an antolatzen hasi ginen, lur-emakideei buruzko txostenak eskatzen alkateei, diputatuei...

Historia oso luzea da, baina, laburbiltzearen: sekulako lan politikoa egin genuen, ez ziguten informazioa eman nahi eta orduan mobilizatzen hasi ginen. 20.000 sinaduratik gora bildu genuen, orotariko meatzaritzari uko egiten geniola aldarrikatuz. Ez dugu meatzaritza onartuko, hitzik politenekin saltzen badigute ere (garapena eta beste). Jatorrizko herrion arabera, garapena ez da bizitzaren sarean sartzen, izan ere, garapenak, eredu patriarkal neoliberalaren barruan, aberastasuna sortzen baitu batzuentzat eta pobrezia bestetzuentzat, eta ondasun naturalak suntsitzen baititu.

Zertan datza ondo bizitzaren kontzeptua?

Hasteko, ondo bizitzeko modu bat baino, ondo bizitzeko moduak daude, herrion kosmogoniako printzipioetako bat aniztasuna baita. Jatorrizko herriok airtortzen dugu bizitzeko hainbat modu dagoela.

Mundua zibilizazio-krisi global batean murgildu zen eta orduantxe hasi ziren mendebaldekoak guri begira: nola arraio biziraun du jende honek? Eta ondo bizitzeaz hitz egiten hasi ziren, baina ez dago modu estandarizaturik. Herri bakoitzak badu berea, bere hizkuntzan izendatzen du.

Nola interpretatzen duzue zuek?

Gure kasuan, feminista komunitarioak izaki, ondo bizitzaren barruan jatorrizko herrien elementu batzuk berreskuratu nahi ditugu, bizitzaren sareari ekarpena egiten diotenak, adibidez, arbasoen memoria, denbora neurtzeko modua, ahozkotasuna... Baina badaude esentzialismo indigenak ere eta horiek

“Itsasontziek ekarri zutena –besteak beste, erlijioa, ezkontza, birjintasunaren kontzeptua– hemengo egitura patriarkalekin uztartu zen, eta horregatik gaude hain izorratuta gaur egun”

ez zaizkigu interesatzen. Adibidez, indigenen komunitateetan emakumeen aurkako bortizkeria sexual izugarria gertatzen da. Nolatan izango da hori ondo bizitzea? Badaude eraikitako hegemoniak ere, adibidez, gure komunitatek heterosexualak dira guztiz. Horrek bizitzaren sarea hausten du, guk aniztasunean sinesten dugu. Ondo bizitzeak ez badu aintzat hartzen gorputzen aniztasuna... susmagarria deritzot.

Zaila izan behar du traizioari aurre egiteak.

Espazio indigena askotan esan digute jada ez dugula emakume indigenen

eran pentsatzen eta hori gertatu dela kanpotar eta feminista askorekin ibili garelako: adibidez, indigenok ez ditugu emakumeak eta gizonak bereizten, gure erreferentzia "herria" izan da beti. Gure iritziz oso interesgarria da herriaz mintzatzea, eta ikustea nola ezkutatu den, kategoria horren barruan, emakumeen gorputzen azpiraketa. Zeren eta, antolatutako komunitate indigenetan, nolatan dira beti nagusi gizonen hitzak eta ekin-tzak, emakumeenen kaltetan? Nolatan dira gida espiritual gehien-gehienak gizonak? Emakumeok ez al dugu autonomia espiritualik?

Oso prozesu konplexua izan da, eta bada oraindik ere. Noski, prozesu guztiek bezala, doluak, galera eta gatazkak dakartza. Feminista komunitarioon egoera zaila da, estigmatizatu eta jazarri egiten gaituzte.

Batzuen arabera, beraz, kolonialistekin batera iritsi zen patriarkatua ere.

Bai, badirudi batzuek orain dela 524 urteko egoerara joan nahi dutela eta esan orduantxe hasi zirela jatorrizko herrien gaitz guztiak, eta horren aurretik oro zela bakea eta maitasuna. Ba ez. Ez, eta kategorikoki diot ezetz. Jakina, ez diot ardura izpirik kentzen koloniari, historikoki, misoginoa eta bortitza izan baita gorputzen eta luraren aurka. Baina niretzat oso gogorra da nire burua orain 524 urte kokatzea.

Hori guztia esan dezaket emakume indigena naizelako eta, hortaz, autoritate epistemikoa daukadalako nire mundu indigena zalantzan jartzeko. Neu, emakume indigena izaki, ahozkotasanaren bidez, nire gorputzean jasan ditudan zapalkuntzen bitartez, hurbil naiteke kolonizazioaren aurreko lurralde esanahidunera, eta senti dezaket nola eratzten ziren orduan gizarte indigenak. Ordurako, gudak zeuden herrien artean, handiak, eta niretzat gudok jada sexualki bereizita zeuden, gizonak gudariak baitziren, baina emakumeak... Non zeuden emakumeak?

Zuen ustez, "uztartze patriarkala" gertatu zen.

Kolonizazioaren hastapenetako dokumentu asko daude, gizon indigenek idatziak, eta horiek irakurri ostean proposatu genuen uztartzearen teoria. Agirietan kontatzen da nola, gizon indigena askok, mandatariek-eta,

Donostiako Kaxilda liburu-dendan tailerra eman zuen Cabnalek Bilgune Feministaren eskutik. Elkarrizketan ez bezala, orduan gustuko duen arropa tradizionala jantzita aritu zen.

emakumeak eman zizkieten, masiboki, kolonoei. Zergatik? Emakume horiek bortizkeria sexuala jasan zuten eta horren oinarrian egitura patriarkal bat zegoen, testuinguru zehatz batean. Zeinek erasotzen dituen gorputzak, zeinek erabakitzen duen gorputz horien patua... egituraketa konplexua da hori.

Itsasontziek ekarri zutena –besteak beste, erlijioa, ezkontza, birjintasuna- hemengo egitura patriarkalekin uztartu zen, eta horregatik gaude hain izorratuta gaur egun. Kolonialismoa lur emankor paregabea izan zen arrazakeria loratzeko, lurrak desjabetzeko, beste menderakuntza molde bat sortzeko... Eredu ekonomiko guztiz berri bat jaio zen, hori guztia oinarri.

Beste hari bati tira egingo diogu orain. Sendatzea prozesu politikoa dela aldarrikatzen duzue.

Sendatzea behar-beharrezkoa da, betiere politikoki egiten badugu, asmo feminista batekin eta laguntzen badigu gure arbasoen memoria berreskuratzen: nola osatzen ziren beraiek, inposatutako mendebaldeko sistema baliatu gabe. Aitortzen dugu sendatzeko hainbat modu dagoela.

Zergatik da hain funtsezkoa?

Non mamitzen dira zapalkuntzen zama historiko eta egiturazkoak? Bada, gor-

putzetan. Gorputz honetan bizi ditut sistema patriarkalaren somatizazio guztiak eta indarkeria psikologikoak ere txoko bat dauka nire gorputzean. Non sustraituko dira arrazakeria, misoginia, lesbofobia ez bada gorputz honetan bertan? Gorputza gudu-zelaia da sistema patriarkalarentzat, zeren eta, mingarria da esatea, baina gorputz hauekin eusten diegu zapalkuntza sistemei. Naturak ez du, berez, patriarkatua birsortzen, guk birsortzen dugu.

Beraz, sendatzea bide pertsonal, politiko eta kontzientea da, zapalkuntzak nondik datozen ikusteko eta bizitzaren zentzu politikoa aldarrikatzeko: bai, ni ondo izorratuta jaio nintzen, eta jakitun naiz gorputzean pilatuta dauzkadan menderakuntza horietaz, baina, bestalde, gorputz honetan datza askatzeko potentzia politikoa ere, eta sistema honen pean bizi naizen arren, utikan! Ez naiz hilko ez tristatuta, ez biktimizatuta; uko egiten diot, aurre egiten diot eta ezetz diot. Nire gorputza osatu ahala, energia daukat patriarkatuaren, arrazakeriaren eta kapitalismoaren aurka borrokan jarraitzeko.

Sendatze prozesuetan bidelagun izan ohi zara. Nola egiten duzue?

Naturarekin eta beste gorputz batzuekin, askatzen ari direnak, noski, ez baitzaizkigu interesatzen hegemonia eta

boterea ezarriko dizkiguten gorputzak. Erotismoaren energia ere aipatzen dugu. Patriarkatuak heterosexualtasunaren kutxatxoarekin murriztu du erotismoaren indarra, baina hori daude natura, orotariko gorputzak, denbora-zikloak... Hala ere, kontua ez da masajeak egitea besterik gabe. Hori merkatuak harrapatu du eta ondorioz despolitizatuta dago.

Guk, batetik, maitasun-asmo bat daukagu, naturarekin eta gorputzekin maitasunez berrindartzekoa. Bestetik, elkarrekikotasunaren printzipioan sinesten dugu: sendatze prozesuetan bidelagun garenok ez gaude sendatzearen gailurrean; aitzitik, zu osatzen zarenean ni osatzen naiz, eta alderantziz.

Feministen aurkako jazarpena aipatu duzu lehen eta, amaitu aurretik, Berta Cáceresen erailketaz galdetu nahi nizuke, laguna baitzenuen.

Feminista komunitarioontzat, honezkerok, gaur egungo borroka ezin dira soilik politikoki, feminismoarekin eta sozialki egin, borroka espirituala ere egin behar dugu.

Of the record: Argazkietan nola

Gasteiztik iritsi da Lorena Cabnal Donostiako Kaxilda liburu-dendara, zuzenean autobus-geltokitik. Gustura geratu ei da esandakoekin, baina badu pena bat, argazkiak direla-eta: lehenago jakin izan balu, arropa tradizionalak soinean etorriko litzateke.

Bertaren tragedia gertatu da, lurralde-feminizidioa, emakumeok gure gorputzak ipini ditugulako hor, lehen lerroan, erasoan. Gauza itzela da hori eta sistemak erantzun egin du, misoginia ikaragarriarekin, gorputzen gainean daukan botererik handiena gauzatu eta mezu argia helarazi digu: emakumeei esparru pribatua dagokizue eta itzul zaitezte bertara. Emakume potente, errebelde, ausarta eta ederra zen Berta; berari hori egin badiote, pertsona publikoa izanda, zer ez ote digute guri egingo, mendietan? Mezu hori bidali digute.

Sendatzeko modu bat izan da Honduraren biltzea, Bertari agur esateko?

Bai. Funtsezkoa zaigu, biktimizazioan ez erortzeko, eta lanean jarraitzeko. Honduraren bildu gara, mehatxupean eta estigmatizatuta gauden emakumeak, Epaitegi Iberoamerikarrean salaketak dituztenak, arriskuan gaudelako nazioarteko babesa jasotzen dugunok... Han bildu gara eta kapitalismoaren eta patriarkatuaren heriotza mezuari zera erantzun diogu: zenbat eta zapalkuntza handiagoa, orduan eta antolakuntza sendagoa. ■

Maiatzaren 11n emango dira CAF-Elhuyar sariak.

Ekitaldia Donostiako Tabakalera izango da, Kutxa Kultur gunean, 18:00etan.

Gonbidatuta zaude!

Jarri txertoa kultura zientifikoaren alde

CAF ELHUYAR SARIAK 2015

ANTOLATZAILAK: CAF elhuyar ezagutur aliatza

LAGUNTZAILAK: Kutxa Kultur